

Jirelle

Jirelle - eerste boek

CASS VAN DIJK

Eerste druk, december 2004
© 2004 Cass van Dijk
Schilderij omslag: Monique Paauwe

ISBN: 90-8539-085-0

Druk: Aranea Repro BV
Uitgever: Free Musketeers

Eerder verschenen als twee aparte delen onder de titel *Jirelle*, met de subtitels:
Openbreken en *Thuiskomst*.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgenomen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Er leek iets te bewegen - er leek iets te verdwijnen.

Jirelle wist niet goed wat ze moest denken van wat ze zag. Een donkere, kolkende massa leek zich verborgen te houden achter de eerste huizen van het dorp, de contouren ervan vervagend op een misselijkmakende manier. Jirelle had allang beseft dat de angst rond Sh'tin niet viel terug te voeren op een kinderlijke angst voor het donker. Ziv's verhaal over het Duister, alle trainingen en de nuchtere kijk erop van de *'fueri* hadden haar wel doordrongen van het feit dat ze Sh'tin niet serieus genoeg kon nemen, maar niets of niemand had haar kunnen voorbereiden op wat ze nu te zien kreeg. In een uiterst langzaam, maar gestaag tempo werden die huizen opgeslokt door een duister dat dieper was dan zelfs de zwartste nacht, zwarter dan Ir'yns cape. Het was zo volslagen duister dat Jirelle niet begreep hoe ze kon zien dat het bewoog, dat het uit kolkende wervelingen bestond - maar toch was het zo, zonder enige twijfel. Het leefde, dit Duister. Het ene moment keek ze nog naar een aantal huizen waar zich iets zwarts achter bevond, het volgende moment leken die huizen slechts gaten in de diepe duisternis, gaten die steeds kleiner werden, stap voor stap terrein prijsgevend aan een kwaadaardige entiteit. Het beeld had iets onwerkelijks, alsof de natuurwetten waaraan ze gewend was ineens niet meer geldig waren. Met een draaierig gevoel wendde ze even haar ogen af naar haar teamgenoten. Hetzelfde moment voelde ze hoe die draaierigheid in haar versterkt werd, haar opnemend in een golf van misselijkheid...

Jirelle

Voor Dienie,
vriendin van het eerste
en alle andere uren;

voor Hein,
inspirator
van zelfvertrouwen;

en voor Rob,
mijn lief.

Met speciale dank aan Edith Louw voor haar waardevolle kritische blik en commentaar.

Deel 1

In het anders zo stille bos maakten de geluiden en bewegingen van de bosdieren de jonge vrouw ervan bewust dat er iemand naderde. Het was lang geleden dat iemand haar had opgezocht. Ze probeerde uit te rekenen hoe lang. Het was geweest in de laatste hete dagen van de zomer - bijna een volle maan terug. Geen wonder dat ze soms bijna haar eigen naam vergat; er was nooit iemand die die gebruikte. Ze kon misschien beter tegen zichzelf gaan praten voor ze het spreken helemaal verleerde. "Jirelle, meisje, er komt bezoek," zei ze hardop en haalde toen haar schouders op om haar eigen dwaasheid. Ze was niemand, daar kon ze zich maar beter bij neerleggen. Ze legde de gedroogde kruiden die ze aan het fijnwrijven was op haar werkbank en liep naar de voorraadplanken. Achteraan, in een klein rood potje, stond haar extract van steeknagelkruid. Met grote zorg opende ze het potje en spatelde een beetje van de inhoud op de rug van haar hand. Toen bracht ze voorzichtig onder iedere nagel wat extract aan. Haar geheime wapen was klaar voor gebruik. Ze wreef de rug van haar hand schoon en borg het potje weer op. Nu kon ze zonder angst haar bezoek afwachten. Ze glimlachte een beetje triest en streek haar witblonde haar naar achteren. Ze mocht dan bepaald geen schoonheid zijn met haar magere, ietwat misvormde lichaam, toch waren er nog steeds mannen in het dorp die haar als een gemakkelijke prooi beschouwden. En wie kon hun dat kwalijk nemen? Hoewel men haar wist te vinden als ze een kwaal hadden waar de dorpsheer geen raad mee wist, was ze zich er zeer wel van bewust dat zij in het dorp geen vrienden had. De bosheks noemden ze haar. Weinig origineel, maar blijkbaar volkomen bevredigend voor de dorpingen, die haar haarkleur spookachtig vonden, haar kruidenkennis te onorthodox, haar gedachten te ongrijpbaar, haar gewoonten te afwijkend. Niemand in het dorp zou het voor haar opnemen als iemand haar kwaad deed. Heel jong was ze geweest toen ze dat op harde wijze had geleerd. De groep halfdronken mannen, die haar hadden opgejaagd tot ze haar aan de rand van het bos te pakken hadden gekregen, waren nooit vermaand of gestraft voor het feit dat ze haar mishandeld en verkracht hadden en niemand had zich bekommerd om hun slachtoffer dat na al hun geweld wekenlang op het randje van de dood had verkeerd.

Ongeduldig schudde de vrouw de herinneringen van zich af. Ze had zichzelf geheeld, had geleerd zichzelf te verdedigen; zo nodig kon ze dat weer doen. Haar steeknagelkruid zou ze slechts in noodgevallen gebruiken, want zelfs het kleinste beetje in een open wondje kon binnen enkele momenten een volledige verlamming veroorzaken. Een uur of twee later zou het slachtoffer dood zijn. Ze kende geen tegengif. Wie haar hulp kwam vragen, was veilig. Wie haar aanviel en zich niet liet ontmoedigen door haar woorden en weerstand, zou ze echter krabben, zien neervallen en sterven. Het was nog geen jaar geleden dat ze gedwongen was geweest haar geheime wapen uit te testen. Ze keek met een ongemakkelijk gevoel naar de kleine heuvel aan de rand van de open plek. Daar lag hij, Siemal, met zijn harde vuisten, zijn ruwe woorden en zijn sadistisch plezier in de pijn die hij anderen kon bezorgen. Haar had hij niet klein gekregen. Maar in het dorp woonde nu zijn weduwe met haar vier vaderloze kinderen, in aanwezigheid van anderen haar rouw dragend, maar in de beslotenheid van haar huis slechts bang dat Siemal ooit terug zou komen van waarheen hij ook verdwenen was. Want Jirelle had hem in het geheim begraven, ze had de weduwe nooit durven vertellen dat ze voor altijd veilig was voor de wreedheid van haar echtgenoot. Siemals spoorloze verdwijning had veel onrust veroorzaakt in het dorp. Nog steeds geloofden de meesten dat hij verdwaald was in het bos en daar was omgekomen, hetzij van honger en dorst, hetzij als prooi van een wild dier. Maar in de donkere uren, als de dorpingen bij elkaar kwamen en verhalen vertelden, werd wel gefluisterd dat de Anderen hem hadden gehaald. Ze glimlachte om het bijgeloof van de dorpingen, hun

hardop ontkende, maar in stilte voortlevende geloof in die mythische wezens, net iets meer dan menselijk, die hun prooi uitkozen terwijl ze overvlogen en die dan meenamen naar hun geheime woonplaats. Zij had geen tijd voor verhalen en sprookjes, overleven was al moeilijk genoeg. De bewegingen van de bosjes achter Siemals heuvel verrieden dat haar bezoek al vlakbij was. Haar schort strakker vastknopend stapte ze haar huisje uit. Een rood hoofd kwam boven de heuvel uit: Firtam, de oudste bakkerszoon. Het ging dus heel slecht met de kleine Kritof. Ze liet de man zwijgend haar huisje binnen en beduidde hem dat hij plaats moest nemen op de enige kruk die ze rijk was. In afwachting van zijn verhaal begon ze alvast de kruiden te verzamelen die zijn zoontje nodig zou hebben, intussen haar best doend niet te kijken naar de harde broden die hij bijeengeknoot over zijn schouder had meegedragen en die nu op de grond lagen. In de winter bood het bos te weinig voeding om haar voldaan te houden; de broden zouden meer dan welkom zijn. Al was het natuurlijk nog maar de vraag of ze ze zou krijgen.

Achter haar schraapte Firtam een paar maal zijn keel. Tja, wat moest je ook zeggen tegen de bosheks, vooral als je niet zeker wist of ze zich nog kon herinneren dat je één van haar aanvallers was geweest in die donkere nacht, lang geleden? Ze snoof ongeduldig. Ze kon dat evenmin vergeten als dat ze wraak op hem kon nemen door zijn zoontje te laten sterven. Haar vaardige handen wreven de kruiden fijn, mengden ze met balsem, schudden ze in heet water.

Firtam schraapte opnieuw zijn keel en hakkelde: "Het is Kritof. Hij is weer erger geworden. De wisselbaden van de heler helpen niet... Hij blijft zo koud, zo stijf..." Zijn stem stierf weg. De bezorgdheid om zijn zoon weerhield hem er nu van haar te beledigen en af te snauwen.

Ze wendde zich naar hem toe. Kortaf vroeg ze: "Kan hij zijn benen nog buigen? Wil hij nog drinken?" De man knikte woordloos. "En zijn wangen zijn rood, de rest van zijn gezicht spierwit? Blauwachtige handen en voeten?" Weer geknik.

"De heler weet niet wat het is," klaagde hij. "Kun jij niet... ik bedoel... Niet dat ik het graag doe... Maar ze zeggen dat jij soms dingen weet die een normaal mens niet hoort te weten. Ik laat me nooit in met hekselij... maar het is mijn zoon!"

Jirelle snoof nogmaals om zijn klagende toon, voor ze hem toevoegde: "Je zoon heeft gegeten van de bikkelsessen bij de oude ruïne. Zoals ik al eerder zei toen ik jullie in het dorp tegenkwam, kan dat dodelijk zijn. Zijn lichaam moet het gif afbreken voor het te laat is." Ze legde de laatste hand aan de medicijnen, intussen snel nadenkend hoe ze zich kon verzekeren van de broden. "Hij heeft drie medicijnen nodig," vervolgde ze toen. Ze hield Firtam een flesje en een potje voor. "Eerst moeten jullie hem uitkleden en van top tot teen insmeren met deze zalf. Dan wikkelen jullie hem in doeken en leggen hem in bed, onder twee dekens. En dan geven jullie hem de inhoud van dit flesje te drinken." Hij pakte de spullen aan en wilde wat zeggen, maar ze sprak meteen verder: "Al gauw zal hij koorts krijgen. Dat is een goed teken. Wis zijn gezicht regelmatig af met een koude, natte doek, maar laat hem toegedekt tot hij gaat zweten. Dat zal tegen de ochtend het geval zijn. Pas dan mogen de dekens eraf. Zijn zweet zal stinken naar het gif dat zijn lichaam verlaat. Als de koortsaanval voorbij is, moeten jullie hem afsponzen, afdrogen en te slapen leggen. Hij zal al bijna beter zijn als hij weer wakker wordt."

Firtam stopte de medicijnen in zijn jas en liep naar de broden. "Je had het over drie medicijnen," zei hij, alweer bijna op zijn oude toon. Hij slingerde de broden over zijn schouder en keek haar loerend aan. "Wat is de derde?"

Jirelle verzamelde haar moed en liep op hem af. "Als Kritof weer kan lopen, stuur je hem hier naar toe," zei ze. Ze stak haar hand uit naar de broden. "Ik zal deze accepteren als betaling voor vandaag. Geef hem nog vier broden mee en een kaas. Met dat derde medicijn krijgt hij geen last van verlammingen in zijn benen."

Firtam werd bleek en zweette ineens zichtbaar. "Verlammingen?"

"Ja. De schade die het gif in zijn lichaam heeft aangericht moet ongedaan worden gemaakt. Dus stuur hem langs." Tevreden pakte Jirelle de broden aan, die haar nu werden toegestoken. De deur klapte dicht achter Firtam, maar voor de zekerheid hield ze nog even de grijns tegen die om haar mond wilde kruipen. Dat derde medicijn zou filkbladthee zijn, eigenaardig groen, maar volkomen onschadelijk. Het had overigens ook geen enkele genezende werking. Maar het had haar verzekerd van haar betaling en er nog wat aan toegevoegd waar ze het weer een tijdje mee kon redden. Firtams angst dat zijn enige zoon zijn vader niet zou kunnen opvolgen garandeerde dat Kritof morgen bij haar zou komen met de rest van de betaling, om zijn 'medicijn' te halen. Ze kon het evengoed alvast maken.

Terwijl ze wachtte tot het water kookte, reinigde ze grondig haar nagels. Toen maakte ze snel een flesje klaar met de gifgroene oplossing erin en Kritofs naam erop. Ze glimlachte even en ging toen zitten om te eten. Haar magere wintersoepje werd heel wat voedzamer nu ze er brood in kon soppen.

Het werd langzaam donker. Er zat vorst in de lucht, de hemel was helder en talloze sterren twinkelden haar tegemoet toen ze haar huisje uitliep. Jirelle leefde al zolang alleen in het bos dat het haar geen angst meer aanjoeg. Ze wandelde graag 's nachts tussen de bomen. Het smalle maansikkeltje gaf net genoeg licht om te kunnen zien waar ze liep. Heel in de verte kon ze de geluiden van het dorp horen, waar nu de grote vuren werden aangestoken waar de dorpingen zich aan konden warmen onder het genot van bier en verhalen. Even gaf ze zichzelf toe dat het haar liefste wens was erbij te horen, aan te mogen schuiven in de vrolijke kringen, deel te mogen zijn van de ontspanning na de harde werkdag. Haar eenzaamheid was groot genoeg om even te vergeten dat diezelfde mensen waar ze zo graag bij wilde horen haar altijd hadden afgewezen en vernederd, tot ze haar uiteindelijk uit het dorp verdreven hadden. Ze mocht er eens per week haar levensmiddelen halen, als ze tenminste kon betalen, maar verder werd haar aanwezigheid niet gedoogd. Nog even liet ze haar verlangen naar gezelschap en acceptatie, warmte en vrolijkheid toe. Toen riep ze zichzelf tot de orde en liep het bos in, weg van het dorp. Geen sentimenteel gedroom.

Het maakte haar boos dat dat verlangen nog altijd zo pijnlijk stak. Met leedvermaak wilde ze zichzelf een fantasie over hoe het gezapige leventje van de dorpingen verstoord zou worden als de mythe van de Anderen ineens werkelijkheid zou worden. Weg, al hun zelfvoldane zekerheid dat ze de waarheid in pacht hadden. Hun angst zou onvoorstelbaar zijn, want ze hadden geen antwoord op vreemde, ongrijpbare en onbeheersbare dingen. Daarom hadden ze haar ook niet kunnen accepteren, wist ze. Angst en haat waren dikke vrienden. Ze herinnerde hoe ze zelf als kind gehuiverd had als er verhalen werden verteld over de Anderen. Madran, de stokoude grootmoeder van slager Kalos, beweerde altijd dat haar oudste broer was meegenomen door de Anderen. Zijzelf was toen nog niet geboren, maar haar ouders hadden verteld hoe de Anderen waren gekomen, "in de nacht, vliegend door de lucht als vogels, maar zonder vleugels. Als geesten waren ze, stil en verschrikkelijk." Haar krakende stem had nog een graadje toegevoegd aan het gegriezel van de kinderen. "Zo stil waren ze, dat nog bijna niemand ze opgemerkt had in de lucht toen ze al landden in het dorp. Elke Ander greep iemand vast. De mensen waren overrompeld, de meesten stonden als aan de grond genageld. Toen kwamen er een paar van de jongens aangestrompeld die zich bij het vuur een stuk in hun kraag aan het drinken waren. Ze joelden en scholden en gingen op de vreemde wezens af, zwaaiend met hun messen. Maar nog voor ze ook maar één van de Anderen konden aanraken, grepen ze ineens naar hun hoofd. Ze begonnen te kreunen. Mijn moeder zwoer dat ze alledrie binnen een paar tellen door hun knieën zakten, met uitpuilende ogen en bloed dat uit hun neus en mond stroomde. De Anderen keken onbewogen toe hoe de jongens stierven en stegen toen op met hun buit. Toen men weer een beetje bij zijn verstand was gekomen, werd iedereen verzameld en geteld. Er bleken twaalf vrouwen en negen mannen te ontbreken, waaronder mijn oudste broer. Niemand heeft hen ooit teruggezien."

"Hoe zagen ze eruit, die Anderen?" had Jirelle gevraagd.

Madran had de kinderen één voor één aangekeken. "Niet zo heel anders dan jullie," had ze toen gefluisterd. "Niet zo heel anders. Alleen wat langer, wat fijner, met lange vingers en vreemde, heldere ogen. Mijn moeder zei, dat het leek of er licht uit hun ogen kwam. Ze dacht dat ze misschien wel daarmee die jongens hadden kunnen doden zonder ze aan te raken." De kinderen hadden gehuiverd van prettige angst, genietend van het spookachtige verhaal. Madran had ze toegeeflijk toegelachen, maar had wel gewaarschuwd: "Als je schaduwen in de lucht ziet, in de donkere nacht, verstop je dan. Blijf binnen tot het licht wordt en beweeg je niet. En ga nooit, nooit, 's nachts alleen naar buiten!" De kinderen waren lachend weggehouden. Madran verbond altijd wel een vermaning aan haar verhalen.

Jirelle was echter nog wat dichter naar Madran toegeschoven. "Madran..." had ze dringend gevraagd, "Madran... is het maar een verhaal? Of is het ècht waar?"

Madran had ongeduldig haar schouders opgehaald. Ze had nauwelijks meer geduld met het kind dan de anderen, geërgerd dat ze altijd anders scheen te moeten reageren. "Echt waar, een verhaal... wat maakt het uit?" had ze gezegd. "Niemand geloofde ooit mijn moeder, toen ze oud was en het vertelde. Niemand heeft ooit mij geloofd. En zelf zal ik het geloven als ik vreemde vliegende wezens zie, niet eerder."

Jirelle keek verschrikt op toen er ineens een grote schaduw over haar heen gleed. Een beetje beschaamd zag ze een uil voorbijkomen. Dat had je er nu van als je je door oude verhalen liet meeslepen, je zou nog bang worden voor de gewoonste dingen. Ze richtte haar aandacht op haar omgeving en zag dat ze in de buurt van het bosmeertje was gekomen. Het was een goed moment om te kijken of de gele waterkelkjes al geplukt konden worden. Het vorig jaar was de vorst te vroeg ingetreden voor de oogst. Gelukkig waren er niet veel mensen getroffen door ernstige huiduitslag, maar het zou fijn zijn als ze haar voorraad kon aanvullen. Ze vond al snel de kleine bloemen met hun zachtgele klokjes en hun dikke stelen, vol van een stroopachtig sap. Voorzichtig plukte ze er genoeg en bond ze bij elkaar. Toen ging ze naar haar plekje bij het water. Overdag kwam ze hier nooit, de dorpskinderen zwommen er graag en vaak werd er ook gesprokkeld. Maar 's nachts was het haar meertje, ze zat vaak uren aan de kant te dromen en te kijken naar de kleine nachtdieren die er kwamen drinken en jagen. Het was nu te koud om haar voeten in het water te hangen. Ze schoof op de gladde steen onder de grote wilg, haar rug tegen de stam die precies op de goede plek een steuntje bood voor haar hoofd. Tevreden ontspande ze zich. Al voelde ze zich altijd beperkt door het werken met kruiden, gefrustreerd door het gevoel dat ze te vaak te kort schoot, het voorzag haar tenminste af en toe van wat voedsel, diensten of geld. De handel met Firtam was gunstig verlopen. Ze begon te leren hoe ze haar beloning in handen moest krijgen. Dat werd wel tijd, overwoog ze. Ze had zich al veel te vaak laten overdonderen.

Vandaag was ze tevreden over zichzelf. Voor het eerst in weken had ze geen honger, het was een prettig vooruitzicht om morgen nog meer voedsel te krijgen en ze genoot van de prachtige nacht. In het water kon ze maan en sterren weerspiegeld zien. Met een glimlach zag ze nog meer schaduwen voorbijtrekken. Te groot voor uilen, dacht ze, het zouden wel eens dolsnavels kunnen zijn uit de bergen verderop. Meestal kwamen die niet zover naar het zuiden, maar deze heldere nacht was natuurlijk ideaal om te jagen. Haar gedachten dwaalden van roofvogels naar Firtam en van hem naar zijn zoontje. Ongetwijfeld hadden ze haar aanwijzingen tot op de letter uitgevoerd en dat betekende dat de kleine Kritof intussen flink koorts zou hebben. Het zou nog wel even duren voor de koorts zou breken. De hitte zou het gif uit zijn lichaam werken en zijn bloedstroom weer goed op gang brengen en hij zou zich ondanks de koorts inmiddels al veel beter voelen. Bikkelsbessen waren smerig spul, zeker voor kinderen. Een beetje teveel van die zoete vruchten en alles in je lichaam kwam langzaam tot stilstand. Tot tenslotte ook je hart ermee ophield. Er waren al eerder kinderen aan gestorven. Ze moest niet vergeten Kritof gerust te stellen dat hij er heus niets aan zou overhouden. Als de dorpsheer maar zou willen begrijpen dat er koorts nodig was om deze vergiftiging te genezen, dan zouden er geen kinderen hoeven sterven, maar hij beweerde dat het lichaam dat zelf wel regelde. Sommige dingen veroorzaakten koorts, andere juist niet, zei hij, en bikkelsbessen gaven al problemen genoeg zonder er ook nog koorts aan toe te voegen. Je zou van een heler toch verwachten dat hij wist dat je soms het lichaam een handje moest helpen. Gelukkig dat Firtam zijn tegenzin had overwonnen en haar hulp had gevraagd. Waarschijnlijk zou zijn vrouw hem wel gestuurd hebben, vermoedde Jirelle, vrouwen waren geneigd heel snel hun vooroordelen opzij te zetten als het om het leven van hun kinderen ging.